

Smiljan Samec:

V nove zarje.

Veliko življenje malega naroda.

(Opera v enem dejanju)

Motto :

„Moj dragi fant
leži ubit nekje v dolenskih hribih...“

Smiljan Samec

Partizanka Ana

Veliko življenje malega naroda

(Opera v enem dejanju)

Moj dragi fant
leži ubit nekje v dolenskih hribih...

(Kajuh)

Besedilo za partizansko opero, ki ga objavljamo na teh straneh, je nastalo v maju 1944 na Visu, kjer so bili takrat nekateri člani kulturne skupine X. (Ljubljanske) brigade. Idejno skico tega libreta sta skupaj zasnovala Smiljan Samec in Rado Simoniti, ki naj bi delo tudi uglasbil. Samec je svoje delo v začetku junija opravil in Simoniti je že komponiral prve odlomke, ki so se celo ohranili, tako kakor besedilo. Julija je skupina odšla k našim primorskim

brigadam v južno Italijo, v Gravini pri Bariju in tudi tam se je delo nadaljevalo, prekinil pa ga je odhod pevskega zbora Srečko Kosovel pod Simonitijevim vodstvom v Beograd. Oba avtorja sta želela dati svojemu delu pravega partizanskega duha, zato se v njem prepletajo borbeni prizori s šegavimi, ti spet z resnimi, skoraj sentimentalnimi (konec). Tisti čas, ko je bilo domala vse politično, organizacijsko in tudi kulturno delo že v znamenju priprav za pohod na Ljubljano, sta hotela avtorja pripraviti delo, ki bi ga mogli v osvobojenem mestu med prvimi uprizoriti na opernem odru, tako kakor so uprizarjali Borove in druge partizanske tekste na dramskem. Zato je ta zasnova, četudi nedokončana, svojevrsten dokument prizadevanj naših kulturnih delavcev v partizanski vojski, vreden, da ga po dveh desetletjih objavimo.

Osebe:

Boštjan	bas
Boris	tenor
Matjaž	bariton
Majda	alt
Janko	tenor
Ana	sopran
Marko	bas (buffo)
Martin	
Peterček	
Star partizan	
Stražar	
Partizani, partizanke	

Godi se v dolenskih hribih v času najhujših bojov z Italijani.

Prizorišče kaže precej divjo sliko: gozd, skale, koča, kotel, hlodi. Na hlodih, med skalami in ob koči sedi ali leži nekaj partizanov, ki mrmraje pojo partizansko »Naglo puške smo zgrabili«. Eden po malem nosi dračje izza desne strani gozda. Drugi čisti puško, tretji pregleduje mitraljez. Četrtri s kamnom v roki zabija žebelj v podplat. Ekonom Martin pospravlja po borni koči, iz nje prinese dve prazni vreči, iz katerih iztepe — največ po lastni obleki — ostanke nekdanje moke, nato vreči spet zloži in spravi. Iztakne prazen zaboj, ga ogleduje, sam ne vedoč prav, kaj bi z njim, končno ga postavi za sedež k mrzlemu ognjišču. Pesem pojema. Na skalah se včasih pojavi stražar.

I. Prizor

BOŠTJAN (*na hlodih*):

Ne gre pa ne gre! Še pesem se ustavlja.

BCRIS:

Naš ekonom spet bogatijo pospravlja.

MATJAŽ:

Skuhal nam bo obed iz praznega niča.

BCRIS:

Zabeljenega s špehom nevidnega prašiča.

Osebe :

Boštjan	.....	bas
Boris	.....	tenor
Matjaž	.....	bariton
Majola	.....	alt
Janko	.....	tenor
Ana	.....	sopran
Marko	.....	bas (buffo)
Feliks	.....	bariton
Martin	.....	
Petrick	.....	
Stari partizan	.....	
Strahar in drugi	.....	

Godi se v dolenjskih hribih
v časih najhujših bojev z Italijani.

MARTIN:

Da bi vam vrag porezal jezike,
vi postopači in regljači!
Niti ne spiš od skrbi velike,
pa se ti šment še smeje in pači!

MATJAŽ (izbruhne v smeh, skoči pokonci in zapleše krog njega):

Ej, Martinek Kislica,
suha ihta grizasta,
gvant mu bel je, mlinarjev,
nos pa kapucinarjev!
Tralalala jemnasta,
oj, ti cmera cmerasta!

BORIS (vstane z očiščeno puško) IN DRUGI:

Tralalala jemnasta,
oj, ti cmera cmerasta!

(Večina mu smeje pritegne, nekateri z Boštjanom pa se za hrup mnogo ne zmenijo.)

MARTIN *(jezno):*

Šeme!

(Gre z vrečo po stopnicah na levo.)

MATJAŽ, BORIS IN NEKATERI:

Ha, ha, ha, ha *(smeh).*

II. Prizor

BOŠTJAN *(zamišljeno):*

Ne gre, pa ne gre!

(Odločno.) A iti mora!

MATJAŽ *(se mu približa):*

Velecenjeni tovariš, dajte malo mi prostora!

(Leže k njemu na tla in nasloni glavo na hlod tik pod njegove noge.)

BOŠTJAN *(sam zase, recitativno):*

Partizanski ostri strelji

narodni upor bude... *(Melodija teče dalje.)*

III. Prizor

MAJDA *(bolničarka, prinese iz koče rjuho, ki jo začne rezati za obveze):*

MATJAŽ IN OSTALI *(zapojejo ponovitev):*

... z njimi vračajo fašistom
vse zadano jim gorje!

BORIS *(prisloni puško h koči):*

A kje je neki danes kuhar?

MATJAŽ:

Polenil se nam je, trebuhar!

BORIS *(se prepasuje):*

Želodec mi tenkó že piska,
a čim tesneje glad ga stiska,
on, moj gospod župan,
ki tu ga čevelj žuli, *(pokaže na trebuh.)*
iz dneva v dan
bolj reakcionarno kruli... *(Se mu kolcne.)*
Aha, že spet!

MATJAŽ:

Za včeraj nič, za danes nič,
to je bolj pičla hrana.

BORIS:

Ko jo podkuriš Lahom kot v peklu hudič,
smodnikov vonj nasiti partizana...

(Se mu kolcne, obupano.)

Viš, že spet!

MATJAŽ (*sede*):

Recept, da bodo sitnosti minile:
Najprvo glad požreš tako, (*pogoltne.*)
nato poplakneš ga z vodo
in ... (*Se kolcne še njemu.*)

Ta muzika je res od sile!

MAJDA:

Boštjan, kaj zmeraj v tla strmiš?
Ne misli le na dom in ženo!

BOŠTJAN:

Ni samo dom, ne, smo mi vsi,
je narod, svet, je ogenj, kri ...

MATJAŽ:

Ah, kaj! Saj enkrat le živiš:
dan več ali manj, je že vseeno!

BORIS (*Boštjanu*):

Ti in Francè, obema noč v očeh:
ne en preblisk, ne en nasmeh ...

MAJDA:

Francetu so požgali hišo, mater ubili!

BORIS (*si zakrije obraz*):

Jož, te zveri, zveri!

MAJDA:

Potem so mu ženo uklenili,
prav tisti dan, ko mu je v hosto sporočila,
da se je v nji skrivnost zganila ...
(*Molk.*)

BOŠTJAN:

Ves narod ena sama bolečina.

MAJDA:

France molči,
a ko iz boja v boj kot živa smrt hiti,
se zdi, ko da le išče sina,
ki, komajda spočet, je že jetnik,
in še nerôjen, že je mučenik.

BORIS:

Bog ve, če bo povrnil se pred mrakom?

MATJAŽ:

Ne prej, da bo posvetil jo »junakom«!

BORIS (*vzdihne*):

Ko bi pobrali jim vsaj kaj jedače,
ker mene nosijo samo še hlače.

MATJAŽ:

Le brez skrbi, France je mož beseda:
še danes bo pred tabo polna ... (*Se mu kolcne.*) ... skleda!

MAJDA (*spravlja obveze v torbo*):

Ko je odhajal mali Peter z njim,
se mi je zdelo, ko da se poslavlja,
ko da bi danes bil pa on na vrsti ...

MATJAŽ:

Neumnost!

MAJDA:

Je! A vendar se bojim!

Tako je mlad... Saj komaj, da še s prsti
oklene puško...

BORIS:

A kot kurirček se že kar postavlja!

MATJAŽ:

France mu je ko druga mati.

Dokler je z njim, se ni kaj bati.

BOŠTJAN (*vstane s hloedov*):

Tovariši, dovolj! Za vse slučaje
pregledati je treba položaje.

Kdo gre z menoj v patrolo?

Boris, ti?

BORIS:

Jaz... jaz... (*Se mu kolcne.*)

Ko pa od lakote se komaj vlečem!

MAJDA:

Oho, to javkanje diši po nečem...!

MATJAŽ:

Gospod tovariš se junači,
le pri jedači!

Če bi vsak Slovenec bil taka šleva,
bi bila Slovenija grozna reva!

BORIS (*vzame brez besede puško*):

Matjaž, urédi z ekonomom stvar:

danes na vsak način kosilo!

Če nam ne da imperijski erar,
vzemite od rezerv za silo.

MATJAŽ:

Hura, storjeno!

(*Boštjan se z Borisom odpravi čez skalovje.*)

IV. Prizor

MATJAŽ:

Viš, Majda, viš!

Na mah sem take volje, da bi te vzel za ženo,
četudi nosiš hlače! (*Jo ujame čez pas.*)

MAJDA (*ga udari po roki in se ga reši*):

Miruj! Že spet noriš!

MATJAŽ:

Saj veš kako! Ne bom jemal možače!

Da bi spominjal se vselej,
ko bi me ljubkovala,

kako je črnosrajčnikom
— vratove zavijala!
Brrrr...!

MAJDA:

Pha! Ko da je meni kaj za te!

MATJAŽ (*jo spet ujame*):

I, no, seve — moj sladki AFŽ!

(*Jo smejoč se izpusti. Iz ozadja se začujejo glasovi.*)

BORIS (*za odrom*):

Stoj! Stoj! Streljam!

BOŠTJAN (*za odrom krikne*):

Ne!

(*A v isti mah že počí.*)

(*Več krikov. Matjaž zgrabi za puško, izza odra prihiti z orožjem nekaj partizanov.*)

V. Prizor

MAJDA:

Kaj je to?!

MATJAŽ:

Pa ne da bi nas zasledili?! (*Pohiti vrh skal.*)

BOŠTJAN (*za odrom*):

Kdo je?!

ANA (*za odrom*):

Tovariša!

BOŠTJAN (*za odrom*):

Tovariša naprej!

(*Na odru odstavijo orožje in radovedno čakajo.*)

VI. Prizor

(*Izza skal se počasi pokažejo: Boris; Ana, mlada žena, preprosto oblečena, razoglava, lepih potez, z znaki utrujenosti in prestanega gorja na licih. Za njo Janko: suh civilist z očali in košato lasuljo, s klobukom v roki in z ogromnim nahrbtnikom na plečih — na njem par gozjerjev. Za njimi Boštjan.*)

BOŠTJAN (*preplašenemu Janku*):

Za srečo, da je šlo postrani.

V prihodnje na poziv obstani!

(*Borisu.*) A ti, tovariš, bolje glej!

(*Boris v zadregi skomigne z rameni, Matjaž se mu pred nosom potrka na čelo, češ: Pamet, pamet!*)

JANKO (*neroden, v strahu vrti prestreljeni klobuk in se otipuje po glavi*):

Pre... pre... prevrtali ste mi klobuk!

MATJAŽ:

Da ti le nos še cel ostane!

A špranja naj ti bo v pouk!

BOŠTJAN:

Tovariša, odkod in kam?

JANKO (*še vedno zmeden*):

E...!

ANA:

Iz Ljubljane!

VSI:

Iz Ljubljane?!

MATJAŽ (*hlastno*):

Povejta!...

BORIS:

Govorita!

MATJAŽ:

Kako je tam?!

MAJDA:

Novic smo lačni bolj ko kruha!

BOŠTJAN:

Počasi! Ne preneglo! Mir!

Najprej formalnost suha!

ANA:

Tu moj papir! (*Mu da propustnico.*)

JANKO (*išče po žepih*):

Moja propustnica... Kam sem jo del?

BOŠTJAN (*Ani*):

Prav, v redu!

(*Janku.*) No, in ti, tovariš?!

JANKO (*išče*):

Hudir, nekdo mi jo je vzел?!

BORIS (*potihoma Matjažu*):

Tu pa računi niso čisti!

MATJAŽ:

Mu že pretipljemo obisti!

BOŠTJAN:

Tovarišica, ti ga pač poznaš?

ANA:

Pridružil se mi je na poti.

BORIS (*Matjažu*):

Moj šesti čut se redko moti.

JANKO (*odveže nahrbtnik, išče po njem, izvleče pižamo, jo razprostre in stika po žepih.*)

MATJAŽ (*se mu s puško za hrbtno približa*):

I, kam pa kam, tovariš iz Ljubljane?

JANKO (*povesi pižamo*):

Ej, kam pa neki? K vam! Med partizane!

BORIS:

Vohavz!!

BOŠTJAN:

A da te ni Taljan ustavil,
ko si z vsem tem
(*Dregne v nahrbtnik.*) se v hrib odpravil?

JANKO:

O, da! Me je. A sem ga pretentál,
da kanim k teti v Suhi rovt v obiske.
»Tak mož pa k teti?« je z glavo zmajal.
A tisti mah iz hude stiske
odreši misel me krilata:
»Šinjur, ta tetka je bogata!«
On se nasmehne mi: »Va bene!«
in jo s patrolo dalje krene.
(*Medtem so ga počasi vsi obstopili.*)

BOŠTJAN:

Prav žal, tovariš. A dokler se ne izkaže,
kaj je s teboj, si naš jetnik!

MATJAŽ (*pomigne*):

Hej, straže!

JANKO (*se otepa*):

Jaz? Ne... Saj jaz sem vendar partizan!

BORIS:

Prav toliko ko volk kristjan!

MATJAŽ:

Stran z njim! (*Ga odvedo.*)

VII. Prizor

BOŠTJAN:

Tovarišica, ne zameri...

MAJDA:

Sedi!

ANA:

Hvala! (*Sede.*)

MATJAŽ:

In zdaj nam kaj povedi
o rožniški pomladi.

BORIS:

Kaj pravijo kostanji
in kaj na gradu lipa?

ANA:

Živi, cvete, utripa,
vse kakor po navadi.

MAJDA:

In tivolski večeri,
kaj še tako dišijo?

ANA:

Natanko kot nekdanji,
le tiše šelestijo.

55

Handwritten musical score for the first system. The top staff is a vocal line in treble clef with lyrics: "E nako kit nekida-nji, le tise, tise si les xi ja". The middle staff is a piano accompaniment in treble clef. The bottom staff is a piano accompaniment in bass clef. The music is in 7/8 time and D major. There are some corrections and markings in the piano parts.

Handwritten musical score for the second system. The top staff is a vocal line in treble clef with lyrics: "na mbjen si davor ambejen, a neje hi bejen". The middle staff is a piano accompaniment in treble clef. The bottom staff is a piano accompaniment in bass clef. The music continues in 7/8 time and D major. There are some corrections and markings in the piano parts.

MATJAŽ (*ves prevzet od hrepenenja po Ljubljani*):

Ljubljana ljubljena,
izdavna snubljena,
a neizljubljena
nevestica!
O tebi sanjamo,
s teboj se upijanjamo,
kadar preganjamo
nemir srca.

VSI (*brez Ane*):

O tebi sanjamo,
s teboj se upijanjamo,
kadar preganjamo
nemir srca.

MATJAŽ:

Ko spet se snidemo
in v vas ti pridemo,
da s haljo židano
okitiš se!
Tedaj te s pesmijo
glasno pozdravimo
in spet ozdravimo
od ljubice!

VSI (*brez Ane*):

Tedaj te s pesmijo
glasno pozdravimo
in spet ozdravimo
od ljubice!

ANA:

A zdaj povsodi je težko!
Naš dom je ena sama ječa
in bolečina — vsak dan večja ...

MAJDA:

Moj bog, zakaj nas le tepó?

BOŠTJAN:

Rečeno je: trpljenje mora priti!

ANA:

Predvčerajšnjim so spet v Gramozni jami
jih dali osem ustreliti ...
Nihče od njih se več ne zdrami! ...
(*Vsi sklonijo glave ... Molk ...*)

BORIS (*príme Majdo za roko in jo pelje v ospredje*):

Bosa pojdiva, dekcle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče,
sredi zasanjanih češnjevih vej
sežem ti nežno v dlani koprneče.

MAJDA (*ga izpusti*):

Beli so, beli so češnje cvetovi,
temni, pretemni so talcev grobovi.

OBA:

Kakor ponosni galebi nad vodo,
taki so pali za našo svobodo.

BORIS:

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva med bele cvetove,
v krilo nalomiva češnjevih vej,
da jih poneseš na talcev grobove.

(*Vsi s sklonjenimi glavami molčijo ...*)

MATJAŽ (*iztrese pred Ano pest krhljev*):

Gotovo pot te je upehal.

Tu, zoper glad: pest krhljev in orehov.

STAR PARTIZAN (*ji zviije odejo za sedež*):

Sem na odejo sedi. Ni ušiva.

ANA:

Tovariša, kako sta ljubezniva!

Tako mi je, ko da sem spet doma

in ko da od prestanega gorja

se spet povračam v dni nekdanje ...

Da niso to morda le sanje?!

VIII. Prizor

STRAŽAR (*privede spet Janka*):

Tovariš je našel papirje.

JANKO:

V klobuk sem ga zataknil, ali zdaj
je razen luknje v njem le komaj kaj ...

(*Izroči prestreljeni papir Boštjanu.*)

MATJAŽ:

Če si res pravi, tu: premirje!

(*Mu da roko.*)

BOŠTJAN:

Počij! Za šture ni tu stiska.

JANKO (*sede na Anino odejo*):

Ne škodilo bi kaj prigrizka.

Kolikokrat na dan pa jeste?

BORIS (*jezno*):

Devetkrat!

JANKO:

Devetkrat! Krščeno motiko!

Jaz namreč jem zelo veliko.

(*Janko ugleda Anine krhlje in se koj spravi nadnje.*)

MAJDA (*objame Ano*):

Tako si trudna, moja ljuba.

ANA:

O, koliko jih je še bolj!
Bilo zaprtih nas je vkup devet:
dve mladi, mladi, krhki, zali ...
pa so osuli jima rahli cvet
in v blato brez sramu steptali!
In ni bilo jim še dovolj ...
Ne, ne, ah ne!

MAJDA:

Ubožica, počij!
(*Jo popelje k hlodom.*)

MATJAŽ:

Človek bi streljal, streljal do obupa!

BOŠTJAN:

Kako je grenka naša kupa!

MATJAŽ:

Nekoč prijazne so vasice
povsem izpremenile lice:
Povsod požig, žločin, umor.
Kri kliče nas: Možje, v upor!

VSI:

V upor! V upor!

MATJAŽ:

Zločinski tujec bodi strtl!
Svobodo narodu!

VSI (*odločno*):

Sovragu Smrt!

ANA (*Boštjanu*):

Če sprejmete me v svoje vrste,
bi rada tu pri vas ostala.
Roke ko prej več niso čvrste,
a rabiti bi še jih znala.

BOŠTJAN:

Le nič besede — si že naša.
Za drugo te nihče ne vpraša.

JANKO (*stopi do Borisa*):

Tovariš ... namreč ... mi lahko poveš,
kaj bo pa danes za večerjo?

BORIS (*jezno*):

Jež!

JANKO (*se zasmeye*):

Haha! No, dobra šala, kaj?

BORIS (*vedno bolj jezen, besno*):

O, ni ne šala, ni! Prijatelj, sezi!
(*Mu ponudi prazno desko.*)
Da, jež v francoski majonezi,
našpikan z lastnimi bodicami ...

JANKO (*zmeden*):

Toda ...

BORIS:

Nobeden »toda«, ljubi fičfirič!

Po partizansko bi se temu reklo: Nič!

JANKO:

Nič?

MATJAŽ:

Nič, da, nič! Da ne bo dvoma,
obrne se na ekonomo!

(Pokaže na Martina, ki v kotu nekaj računa.)

(Janko gre obupan k njemu.)

BORIS:

Osliček je podoben oslu.

ANA:

Ste mar to vsi, kar tu vas vidim?

BOŠTJAN:

Ne,

večina zunaj je na poslu.

O, ni nas malo, kolikor nas je!

ANA:

Ne najdem znanega obraza.

BOŠTJAN:

Odkar zgrabili smo za meč,

— tako kot plaz se vrhu plaza

gromadi — vsak dan nas je več.

ANA:

I jaz imam vmes neke znane...

MATJAŽ:

In kdo jih nima? Kar gre in hodi,
je vse že šlo med partizane.

ANA *(zase)*:

Da zvedela bi, kje in kodi

bi ga dosegla vsaj s pozdravi...?

MAJDA:

Kaj so te dolgo imeli v ječi?

ANA:

Pravzaprav ne. Le nekaj tednov —

da štela dni bi, res ni vredno.

Le te noči, noči brez spanja,

noči trpljenj, zasliševanja...

Nekoč so me privedli k mizi,

na njej liker, slaščice, vino...

»Izvoli semkaj na blazino

in pij in jej!« Ne, ne, biriči!

BORIS:

Bajè, da v jed dado mamila,

ki voljo ti omaje.

MATJAŽ:

Fej, hudiči!

JANKO:

Bil sem zaprt en dan, a brez kosila!

MAJDA:

Koliko mož, deklet trpečih,
otrok in starcev, žen nosečih!

ANA (*se mukoma obvlada*):

Jaz ... jaz ... Da, tudi ta bila je z mano ...

Kako se ga je veselila!

»Če boš obležal s črno rano,

otrok ne bo poznal bandita,

a vedel bo, zakaj si pal,

zakaj je tvoja kri prelita!«

ANA:

Pa so jo revo, pohodili,

in dete ji v telesu — ubili!

Joj, ne! Ne morem več ...

MAJDA:

Nikar!

ANA:

Za svoj živ dan zdaj biti brez otrok!

Kako naj mu v oči pogleda,

očetu, njemu, ki mu že beseda

moj sin! bila je ko kristjanu — bog!

Kako! ... Kako? ... Moj sin ...

(*Šepetaje.*)

Moj sin ...

(*Vsi molče.*)

(*Ana si opomore in se skozi solze nasmehne.*)

Kako je dobro tu pri vas!

MAJDA (*se je oklene*):

Pozabi vse, kar je bilo! Pri nas

boš ozdravela od vseh bolečin!

(*Jo odvede na drugo stran. Spotoma jo stari partizan dobrohotno potreplja, ostali se počasi dramijo iz molka.*)

BOŠTJAN:

Prižgimo v srcih svetlo luč:

nevera, vera, up, obup,

vse to naj prekali se v svetel plamen:

Trpljenje je življenja ključ!

IX. Prizor

(*Izza odra se začuje šum in glasovi.*)

GLAS (*za odrom*):

Hejá! Hejó!

VSI:

Gredo! Gredo!

(*Šum, veselje, ves oder se razgiba.*)

Handwritten musical score on aged paper, featuring two systems of music. Each system consists of a vocal line with lyrics and a piano accompaniment. The lyrics are in Finnish. The first system includes the lyrics: "se - sä - ca", "O te - bi kanyami", "ste bi sa e ppyyami", and "Kadole pe". The second system includes: "ganyami ne - mi", "se - ca.", "O te - bi kanyami", "te bi kanyami", and "Kadole". The piano accompaniment includes various chords and melodic lines, with some markings like "Ind." and "8". The page number "6" is written in the top right corner.

GLAS (za odrom):

Le vkup, le vkup uboga gmajna!

MATJAŽ (na odru):

Hejá! ...

GLASOVI (za odrom):

Hejá! ...

MATJAŽ:

Hejó! ...

GLASOVI:

Hejó! ...

GLASOVI:

Za staro pravdo zdaj bo drajna!

MATJAŽ:

Hejá! ...

GLASOVI:

Hejá! Hejó!

MATJAŽ:

Zimzelen ...

GLASOVI:

Zimzelen ...

MATJAŽ:

Za klobuk!

GLASOVI:

Za klobuk!

VSI:

Punt naj reši nas tlačanskih muk!

(Med pesmijo prihajajo na oder, vsa četa, vmes nekaj tovarišic; nekateri nosijo plen: blago, orožje.)

VSI:

Iz grajskih kevdrov teče vino ...

MATJAŽ:

Hejá! ...

VSI:

Hejá!

MATJAŽ:

Hejó!

VSI:

Hejó!

VSI:

Zažgali grofu smo graščino!

MATJAŽ:

Hejá!

VSI:

Hejá! hejó!

MATJAŽ:

Grad gori!

VSI:

Grad gori!

MATJAŽ:

Grof beži!

VSI:

Grof beži!

VSI:

Vino teče naj, če teče kri!

(Tovariši došlece veselo sprejemajo, nekateri prevzamejo plen, ki ga pod komando ekonoma odnašajo v kočo. Ostali se pogovarjajo, borci odlože s pleč orožje in oprtnike. Majda prevezuje ranjence.)

MARTIN:

Ej, to pa res ni slaba bira!

MARKO *(se odpaše in snema čutaro, ki jo da naokoli):*

Vse abesinijskega vira!

(Vsi v smeh.)

BORIS:

Ste jim nasuli popra, kaj!?!

GLASOVI:

Daj, Marko!

Brž povej!

No, daj!

MATJAŽ:

Daj, daj, iztresi jo iz meha!

MARKO *(Poklenka, ali je še kaj v čutari, ki jo za vsak primer nagne na usta, in si obriše brke.):*

No, danes smo imeli smeha!

Čepimo tiho za ogrado,

čakaje, da jo vlak pripuha...

Svarun pritakne — primaruha; —

na tir angleško čokolado.

Hlapon prisope — frc, bum! — počí,

in že po bregu se potoči.

Iz vode jok, stok: »Mamma mia!«

ko da revšeta v čevih zviija.

Tedaj v napad! Mašınca kreše!

Ali jo brišejo bregese!

Sedaj se, ritopisnik, usti

in v radostni se ples zasuči!

Še jaz sem — bog mi greh odpusti! —

posvetil dvema, — lop! — po buči.

(Vsi v smeh.)

MATJAŽ:

Tako je prav, vrag naj jih vzame!

MARKO:

Potem — mi: plen naglo na rame,

a drugi pa v oblakih dima

jih gonijo najbrž do Rima!

BORIS:

Hura, naprej, do končne zmage!

VSI:

Hura, nad valpte in sovrage!

MARTIN (*iznad kupa vreč*):

Pet mož po vodo za gostijo!

JANKO (*navdušeno*):

Ah, da, sijajno!

BORIS (*zanosno*):

Glad, adijo!

(*Nekaj mož naloži veliki kotel na ramena, Janko se ves goreč odpravlja za njimi.*)

X. Prizor

ANA:

Zares je tu pri vas veselo!

MAJDA:

Je... kakor kdaj...

MARTIN (*kraljujoč nad plenom*):

Le brž, na delo!

(*Ukazuje tistim, ki nosijo plen v kočo.*)

MATJAŽ:

Ta zmaga vredna je proslave!

BORIS:

In javne narodne zabave.

MARKO:

Iluminacija ob kresu!

MATJAŽ:

Večer ob pesmi, smehu, plesu!

(*Se zavrti.*)

Tralalala, hopsasa,

živela pojedina!

VSI:

Tralalala, hopsasa,

živela pojedina!

XI. Prizor

STRAŽAR (*na skalah nameri puško*):

Stoj! Kdo si?!

FELIKS (*izza odra*):

Tovariš! Partizan!

STRAŽAR (*odstavi puško in ga spusti v tabor, kamor prihiti Feliks upehan, prašen, resnega obraza*):

BOŠTJAN:

Kurir iz boja? Je kaj žrtev?

FELIKS:

Je! — Kurirček Peter...

MAJDA (*krikne*):

Mrtev?!

FELIKS:

Ranjen ... A upam, da ne prehudó.
Obveze! Jod! Hitite jim naproti!
Bržčas so že na polu póti.

MAJDA:

Moj bog!
(*Pohiti po obveze, dva tovariša z njo.*)

FELIKS (*obotavlja se*):

Ko Peterčka je reševal,
da ne bi prišel živ jim v róke,
naš komandant France je pal ...

BOŠTJAN:

France?!

ANA (*zase*):

France?!

MATJAŽ (*pridušeno*):

Ubit?!

FELIKS:

Ubit.

(*Majda in vsi drugi odreve. Premolk. Dva kljub temu pohitita ranjen-
cem naproti.*)

XII. Prizor

ANA (*v zli slutnji*):

France ubit...?!

BORIS (*si zakrije obraz*):

Joj! Joj!...

FELIKS:

S krvjo oblit
je ko brez kril omahnil v travo...
A že je Peter rešen... On z roko krvavo
poboža ga... V očeh vzdrhti mu svit...
Še nekaj vrst na list napiše...
(*Izroči papir Boštjanu.*)
Pogled se dvigne mu vse više
in... (*umolkne*).

MATJAŽ:

France!

MAJDA:

Saj ni mogoče!

MARKO:

Spet eden starih... Kaj se hoče!...
(*Skomigne, molk.*)

BOŠTJAN (*V največji in mučni tišini čita*):

Moj sin, ki boš se materi rodil,
ne da bi jaz te kdaj poljubil,
ne zabi, da se oče je boril,
ker vere v dobro ni izgubil.

O, bodi močen, raven, čvrst,
ko jeklo v ognju se prekali,
zakaj le v boli cepljen brst
se v žlahtni sadež izkristali.
Le rasi, trpi, gori, živi,
ko mladi mak v poletni njivi,
ker znaj: šele ko boš izgorel,
v razplodno seme boš dozorel.
Pozdravljen mali moj junak —
jaz grem, odhajam v mrki mrak ...
(Obrne list.)

Za sina — ženi Ani Traven.

ANA (*ki se je od besede do besede bolj in bolj lomila v nemi grozi, krikne ko zadeta srna*):

A ... a! France! ... Moj fant! Moj mož!
(Se zgrudi.)

MATJAŽ (*priskoči*):

MAJDA (*jo objame*):

O, Ana? Anica!

ANA (*se napol vzravna*):

Ne, ne — pustite,
pustite me ...! Ah, on je pal,
ne da resnico bi doznal:
Moj sin, njegova kri, je mrtev!
(Se spet skruši.) (Molk.)

BOŠTJAN (*pretrga grobno tišino, ki jo reže edino Anino ihtenje, gledaje list*):

Nikoli lista ne boš bral ...

ANA (*ki jo hoče bolečina raztrgati*):

Saj bo razneslo uboge grudi!
France, France, o daj, prebudi
se vsaj za hip, da ti povem
vso to strahoto nepojmljivo,
ki z njo so me ubili — živo!
Gorje! Ti zdaj si gluhi in nem ...
(Se mukoma vzravna, stopi k Boštjanu, vzame list in ga ihteč pobožno poljubi, skoraj brez moči.)

O, sinek moj, ti nerojeni,
umorjeni,
le kje zdaj spiš še nerojeno spanje,
le kje zdaj sanjaš svoje mrtve sanje?
Očeta so ti rablji ustrelili,
a mene so polblazno izpustili,
da z izgorelimi očmi
vse dni
ko ranjena samica iščem,
iščem,
kar davno že mikjer več ni.
O, naj se sklonim trudna nad prgiščem
ko solzna sveča vrhu groba,

ker vedi, sinek moj, ti nerojeni,
umorjeni,
da presvinčena moja je tegoba!
Ne bo te kdaj ogrelo moje krilo,
in še v minuti, ko bom najbolj sama,
ne bo nikoli me potolažilo:

(Šepetaje.)

»Mama!«

(Jo spet premaga bolešt.)

(Na odru gluha tišina. Partizani pod silnim vtisom Anine brezdanje bolečine čemijo vsak v svojem kotu. Krvavi žarki večernega sonca se poslavljaajo.)

MARKO (se skloni k Ani, ki ga pa ne sliši):

Tovarišica . . .

(Videč, da ji ne more pomagati, se s težkim srcem umakne. Majda negibno strmi pred se.)

XIII. Prizor

(Na nosilnici prineso iz ozadja v nogo ranjenega Peterčka. Stražar pozdravi, drugi priskočijo na pomoč in pripravijo v ospredju zasilno ležišče. Ranjenčka preneso, da bi ga povezali. Majda ga poljubi. Peterček pa se sam poizkuša junaško nasmehniti, a se mu vidi, da ga rana neznansko boli.)

MAJDA:

Peterček! Peter!

PETER (gleda, kako mu previjajo nogo):

Kaj ne, da bom lahko še hodil?

MATJAŽ:

Saj si kurir!

Ne le v pohod — v poskok in dir!

MAJDA:

Ubošček moj, te kaj boli?

PETER (premagujoč se):

O, ne, prav nič . . . res, nič mi ni . . .

ANA (ki se je že prej zravnala, se ob pogledu na dečka prebuja kakor iz globokega sna.)

MARKO (Ani):

Sirota je brez staršev . . . sam na svetu.

Francetu bil je kakor sin očetu.

(Ana se dečku približa.)

PETER:

Malo vode . . .

MAJDA (pohiti ponjo in jo prinese, da bi mu jo dala. Ana gleda, gleda otroka, stopi še za korak k njemu in ko Majda prinese vodo, jo ustavi, ji rahlo izvije skledo, poklekne k Petru, mu privzdigne glavo in mu da piti. Peter pije in jo gleda z velikimi očmi):

PETER (neha piti, Ani):

Si ti nova partizanka?

ANA:

Sem.

PETER:

Kako se imenuješ?

ANA:

Ana.

PETER: *(zasluti v nji enako trpečega človeka in se ko dete stisne k nji, mehko):*

Anka!

ANA *(ga burno privije k sebi.)*

MATJAŽ *(po kratki pavzi):*

Veš, Peter, to je tista Ana,
ki sta zvečer o nji kramljala
s Francetom . . . Luna je sijala,
vidva pa čisto nič zaspana . . .!

PETER:

(se ji ozre v obraz, a težko zadržuje solze ob spominu na Franceta.)

ANA:

(ga poboža.)

Ubog fant . . . da, da — tako je z nama:
zdaj sva sirotici brez varstva . . .

PETER *(jo objame, se stisne k nji in šepne):*

Mama!

ANA *(Ob tej besedi se v Ani odpre stara bolečina, a v nji tudi novo nebo. Čustva ji zavalove v vseh registrih, dokler se ji v očeh ne ujame nov svet):*

Junaček mali moj, zahvaljen:
v očeh sem tvojih našla pot!
Ko bil je cilj najbolj oddaljen
in je že tonil upa brod,
pa zvezda skoz oblake sine
in mi pokaže do brežine . . .

(Vstane, razširi roke)

Sinov, hčera vam nisem mogla dati,
a vendar bom — slovenska mati!

MATJAŽ:

Na srca trka novi čas!

BOŠTJAN:

Ti, ki si toliko trpela,
boš v težki uri razumela
najbolje varovati nas.

ANA:

(s trdno vero in z novim življenjem v srcu.)

Vsem bednim bom ljubeča mati,
Moj sin bo vsakdo, ki trpi,
dokler svobode žarki zlati
nam ne prižgejo lepših dni!

BOŠTJAN:

(pokaže v krvavo zarjo.)

Poglej, svoboda je pred vrati,
nje seme iz krvi zori!

ZBOR, SOLI IN ANA:

Svoboda, čudežna cvetica,
triglavska roža in sijaj,
v potoku biserna vodica
in slavčkov glas v poletni gaj!
Svoboda, pravljlična nevesta,
obet in nada starih drajn,
svoboda, svetla rimska cesta,
ti, hrepenenje naših sanj
S V O B O D A !

(Zastor).

La partisane Anne — libretto d'opéra

Le texte de cet opéra que nous publions ici fut écrit en mai 1944 sur l'île de Vis où se trouvaient alors quelques membres de la section culturelle de la Xème brigade (de Ljubljana). Le sujet de cet opéra fut conçu par l'ancien dramaturge Samec et le compositeur Rado Simoniti qui allait mettre la pièce en musique. Samec avait rédigé le texte au début de juin et Simonitti avait déjà composé la musique des premiers passages (qui nous sont d'ailleurs parvenus ainsi que le texte). En juillet la section culturelle de la Xème brigade est allée rejoindre les brigades du littoral qui se trouvaient à Gravina près de Bari, dans l'Italie du sud. Le compositeur poursuivit son travail qui fut interrompu par le départ pour Belgrade du chœur »Srečko Kosovel« dirigé par Simoniti.

Les deux auteurs avaient voulu imprégner cette pièce du véritable esprit de partisan. Ainsi s'entremêlent des scènes de combat et des scènes comiques, des scènes sérieuses et des scènes sentimentales (fin). A cette époque où toute activité, politique et culturelle, était dirigée vers la libération de Ljubljana, capitale de la Slovénie, les deux auteurs avaient voulu préparer une pièce qui aurait pu être représentée, dans la ville libérée, à l'opéra tout comme les pièces de Bor et d'autres auteurs partisans l'étaient au Théâtre dramatique. C'est pourquoi cette pièce constitue, quoique inachevée, un document important témoignant des efforts de nos artistes pendant la Résistance et digne d'être publiée après 20 ans.

Bref aperçu de l'opéra »La Partisane Anne«

Un groupe de partisans, cachés dans le bois, attend le retour de leurs camarades qui sont allés faire sauter un pont. Arrivent deux personnes qui veulent joindre les partisans. Ce sont un intellectuel et une jeune femme qui s'est évadée de la prison municipale et qui cherche son mari, partisan aussi. Les partisans ont réussi à faire sauter le pont, mais un camarade est tué. C'est précisément le mari d'Anne. Il ne saura jamais ce que sa femme Anne, enceinte, a dû endurer dans la prison fasciste. Les partisans apportent le jeune courrier Pierre qui a été blessé dans le combat. Il avait aimé le mari d'Anne comme son propre père. En apprenant la mort de son mari Anne est encore plus triste mais elle ne désespère pas. Elle trouve sa consolation en Pierre qui l'accepte comme mère. Les partisans acceptent Anne et pleins de nouvel espoir continuent leur lutte pour la liberté.